

ISSN 2450-6486

<http://ehs.eeipsy.org>DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2021.1.04>**Жанна ПЕТРОЧКО**

Благополуччя та безпека дитини: сучасне тлумачення понять і їх функціональний контекст

ZHANNA PETROCHKO. **Children's welfare and safety: current interpretation of notions and their functional context.** *The essence of the concept of "child well-being" is revealed as the state of needs satisfaction, rights provision and personal achievement of the person under 18 years. The components of the child's well-being (spiritual-moral, psychic, physical, social) are determined. Indicators of integral well-being of the child (moral and aesthetic education; intellectual mobility; emotional and volitional stability; physical and vital tone; orientation in the world of professions; participation in society and decision-making; comfort; social security; and safety of life) are revealed. The concept of "person's safety", "safety of life activities" are defined. Objective and subjective aspects of security are distinguished. Child safety is grounded in the context of national security. Such security is interpreted in the broad sense, (1) as protection from all forms of physical and psychological violence, abuses, from sexual harassment, peer pressure, intimidation, degrading attitude; (2) as protection from exploitation, drugs, involvement in the worst forms*

of child labor, armed conflict, etc. Circumstances causing a threat to life and health of the child. Circumstances causing the threat to life and health of the child are listed. Signs that predispose a child's vulnerability (1) age of a child; 2) child's characteristics; 3) state child's health) are named. Safe behavior of the individual is described. The functional role of well-being states and safety for the harmonious development of a growing personality is revealed. Particular attention is paid to the issue of child safety in the context of social and socio-pedagogical work. An example of a child safety project is presented.

Keywords: *child well-being, personal safety, child safety, danger.*

Забезпечення прав дітей й турбота про них в усіх цивілізованих країнах світу розглядається як стратегічний загальнонаціональний пріоритет. За таких обставин базовими чинниками консолідації зусиль різних органів державної влади і громадськості на всіх рівнях є спрямованість на виховання конкурентоспроможної особистості інноваційного, творчого типу мислення, формування в неї системи життєвих цінностей, уміння самостійно вчитися, критично мислити й успішно самостверджуватися у різних видах діяльності. Дитина має вміти реалізувати свій потенціал в сучасних змінних умовах, протидіяти тиску, розпізнавати небезпеки, пристосуватися до суспільних реалій і водночас зберігати свою самобутність, розвивати індивідуальність. Зазначене вище можливе за умови підняття у ранг державно-суспільного пріоритету благополуччя та безпеки дитини.

Мета статті – розкрити сутність понять «благополуччя дитини», «безпека особистості» та «безпека дитини», а також охарактеризувати функціональну роль станів благополуччя і безпеки для гармонійного розвитку підростаючої особистості.

Важливий внесок у дослідження благополуччя особистості зробили філософія, культурологія та соціальна психологія. Це стосується осмислення цінностей благополуччя, його емоційних, мотиваційних, світоглядних, поведінкових основ, задоволення, насолоди від життя (І. Кант, Дж. Локк, Ж. Ж. Руссо, В. Соловйов, С. Л. Франк, Е. Фромм, У. Джеймс, А. Кембелл, Р. Лэйард, А. Маслоу, Ф. Роджерс та ін.). Крізь призму збереження природного середовища, необхідності гармонізувати інтереси людини, суспільства та природи розглядали благополуччя людини К. Цюлковський, В. Вернадський, Л. Браун, Г. Гендерсон, Ж. Робен та ін. У філософському контексті

феномен благополуччя розглядали Н. Бобровська, О. Зилова. Благополуччя людей як об'єкт соціологічних досліджень вивчали Є. Головаха, О. Кириленко, О. Балакірева. Дослідженням психологічного (емоційного) благополуччя займалися Т. Александрова, М. Бучацька, А. Вороніна, Ю. Дубовик, О. Калина, В. Лісіна, І. Скрипичникова, П. Фесенко та ін.

У результаті в науковій літературі, а також у міжнародних документах благополуччя людини останніми роками пов'язується із досягненням щастя – стану високої задоволеності рівнем, змістом, якістю життя.

Звіком, зазначає К. Левшунова [9], благополуччя «ускладнюється», видозмінюється (суспільне, професійне, фінансове, сімейне, психологічне). Однак, саме в дитинстві закладаються базові різновиди даного феномену (тілесне, емоційне, соціальне, матеріальне), що надає цьому періоду особливого значення.

Беручи до уваги наукові надбання щодо сутності і параметрів благополуччя людини, у представленій статті зроблено спробу глумачити благополуччя зростаючої особистості у контексті соціально-педагогічної науки.

Відтак, *благополуччя дитини* – це стан вдоволення потреб, забезпеченості прав й особистісної успішності особи до 18 років. У стані благополуччя зростає здатність дитини досягати поставлених навчальних і життєвих цілей, повною мірою виконувати свої обов'язки, долати труднощі, мати заслужене визнання у колективі, бути суб'єктом вирішення актуальних проблем.

Складниками цілісного благополуччя дитини є:

- духовно-моральне благополуччя;
- психічне благополуччя;
- фізичне благополуччя;
- соціальне благополуччя.

Зокрема, духовно-моральне благополуччя – стан вдоволення потреби дитини в оволодінні духовною культурою суспільства, усвідомлення і осмислення найвищих нематеріальних цінностей, особистісної успішності на шляху до самореалізації, що виражається у багатстві духовного світу дитини, її ерудиції й емоційних запитах.

Психічне благополуччя – це стан вдоволеності потреби дитини в інтелектуальному, естетичному, емоційно-ціннісному розвитку, самоусвідомленні, що свідчить про узгодженість психічних процесів і функцій, відчуття особистісної цілісності, внутрішньої рівноваги.

Фізичне благополуччя характеризується станом задоволення потреби дитини у повноцінному харчуванні, відпочинку, оптимальних фізичних навантаженнях, що проявляється у гарному фізичному самопочутті, комфорті, фізичному тонусі.

Соціальне благополуччя ґрунтується на задоволенні потреб у міжособистісних зв'язках, причетності до певної соціальної групи, соціальному комфорті, що виражається у задоволеності особистості своїм соціальним статусом тощо [3].

У єдності усіх зазначених вище складників показники цілісного благополуччя дитини такі:

- моральна і естетична вихованість;
- інтелектуальна мобільність;
- емоційно-вольова стійкість;
- фізичний і життєвий тонус;
- орієнтованість у світі професій;
- участь у житті суспільства й ухваленні рішень;
- комфортність;
- соціальна захищеність;
- безпечність життєдіяльності (див. рис. 1)

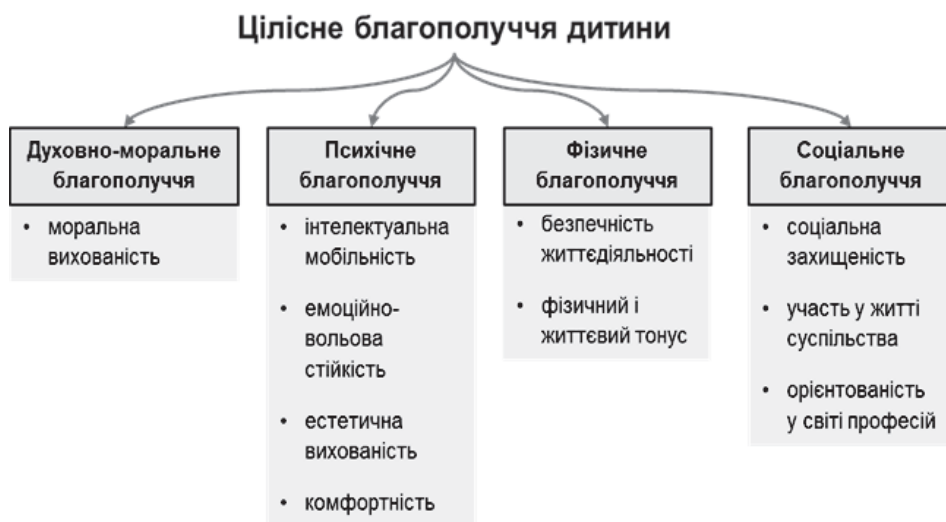

Рис 1. Схема цілісного благополуччя дитини

Для досягнення благополуччя дитині необхідні:

- відчуття любові, емоційного тепла від батьків чи осіб, які їх замінюють; постійність такої турботи;
- позитивне спілкування, стабільні довірливі стосунки з родичами, однолітками та іншими значущими особами;
- повноцінне харчування, відпочинок, оптимальні фізичні навантаження та медичний супровід;
- сформовані духовно-моральні цінності, розвинені соціальні навички, вміння адаптуватися до зміни обставин та суспільних реалій;
- розвинена здатність усвідомлювати себе як особистість та презентувати себе іншим, самостійно вчитися та самореалізовуватися у різноманітних сферах;
- можливість висловлювати свою думку та приймати рішення.

Щоб гарантувати цілісне благополуччя дитини на різних рівнях, має бути забезпечена партнерська взаємодія з дитиною відповідного віку, її батьками, родичами, іншими значущими особами, фахівцями соціальної сфери, які опікуються дитиною, надають їй соціальні послуги.

Базисом і водночас обов'язковою умовою благополуччя дитини є її безпека. У зв'язку з цим, поняття «благополуччя дитини» і «безпека дитини» потрібно розглядати як цілісність.

Для розуміння сутності, значення, функціональної ролі безпеки для дитини на сучасному етапі розвитку України доцільно проаналізувати це питання у контексті національної безпеки.

Анексія Автономної Республіки Крим, військова агресія на сході України порушили звичний уклад життя українців, і насамперед дітей та сімей з дітьми – спокій, життя і здоров'я дітей опинились під загрозою. Звідси актуальним став перегляд існуючих підходів, а також нормативних положень з питань національної безпеки. Зокрема, 21 червня 2017 року за № 2107-VIII схвалено Постанову Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій безпеки дітей».

Внесення відповідних змін до законодавства обумовлено необхідністю посилення державних гарантій безпеки дітей від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності. Так, законопроектом пропонується внести зміни до Закону України «Про основи національної безпеки України», передбачивши, що

охорона дитинства є однією з важливих сфер національних інтересів України, від яких залежить сталий розвиток суспільства; збереження та зміцнення інституту сім'ї, створення умов для повноцінного життя і розвитку дитини, її безпеки, благополуччя, зростання в сімейному оточенні є пріоритетами національних інтересів (зміни до статей 1, 6 Закону). При цьому пропонується визнати, що зростання небезпеки для життя і здоров'я цивільного населення, насамперед дітей, внаслідок військових дій чи збройних конфліктів; збільшення кількості дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які виховуються в інтернатних закладах, а також сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, на сучасному етапі є одними з основних загроз національним інтересам і національній безпеці України (зміни до статті 7).

Крім того, законопроектом вносяться зміни до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», за якими забезпечення особливого піклування про дитину та реалізації її прав визначається як принцип внутрішньої політики (зміни до статті 2). Відповідно розширюється зміст основних засад внутрішньої політики у соціальній та гуманітарній сферах (зміни до статей 8, 10). Зокрема, серед засад внутрішньої політики у соціальній сфері названо: створення ефективної системи забезпечення реалізації прав дитини, її безпеки та благополуччя, зростання в сімейному оточенні; недопущення насильства стосовно дітей, залучення їх до найгірших форм дитячої праці, втягування у злочинну діяльність; запобігання соціальному сирітству та інституціалізації дітей.

Гарантованість безпеки – базова умова задоволення психологічних і соціальних потреб дитини. Відчуття безпеки – це відчуття стабільності і впевненості, можливість загалом прогнозувати події, які відбудуться завтра, впливати на власне життя і контролювати певні обставини. Відтак, безпека особистості як соціокультурна проблема постає одним із головних аспектів сталого розвитку України.

Саме поняття «безпека особистості» з'явилося на початку 1990-х років. Воно пов'язано з такими поняттями, як «безпечна поведінка», «безпечність життєдіяльності», «людина безпечного типу поведінки». Зокрема, безпечність життєдіяльності характеризується відсутністю негативного ризику, пов'язаного з можливістю завдати будь-якої, навіть мінімальної, шкоди здоров'ю дитини. Така безпечність має забезпечуватися в різних інституціях, що надає процесу відповідних особливостей. Наприклад, безпечність життєдіяльності учня буде

зумовлена раціональною організацією навчально-виховного процесу, ергономічністю шкільного середовища, дотриманням санітарно-гігієнічних норм і правил під час будівництва та експлуатації навчального закладу.

У різних галузях існують різні підходи до трактування поняття «безпека». З позиції безпеки життєдіяльності, безпека трактується як стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, який ґрунтується на діяльності людей, суспільства, держави, світового співтовариства щодо виявлення, запобігання, послаблення, усунення небезпек і загроз, здатних їх знищити, позбавити цінностей, нанести збитки тощо.

Узагальнено є підстави стверджувати, що безпека людини – це поняття, що відображає саму суть людського життя, її надбання; це стан захищеності її життєво важливих інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз. При цьому беруться до уваги не окремі елементи безпеки (екологічна, правова, економічна, соціальна, інформаційна тощо), а їх єдність.

Отже, усі визначення містять положення про наявність загроз. Відповідно до видів загрози розрізняють сім категорій безпеки: безпека для здоров'я, економічна, продовольча, екологічна, особиста, суспільна, політична безпеки.

З огляду на це, можна виокремити два аспекти безпеки: об'єктивний і суб'єктивний. Об'єктивний аспект безпеки характеризується існуванням або неіснуванням реальних загроз незалежно від будь-яких спостережень. Суб'єктивний аспект стосується усвідомлення людиною факту існування небезпеки та можливої їй протидії [1].

На жаль, дитина не завжди розуміє значення для свого особистісного та соціального розвитку безпечної, просоціальної поведінки. Це виливається у зухвалих діях, неповазі до старших, їхніх цінностей і життєвого досвіду; в актах вандалізму; байдужості до тих, хто потребує уваги чи допомоги; униканні посильної участі у суспільно корисній праці; шкідливих звичках і станах залежності (тютюнопаління, вживання наркотиків, надмірні захоплення комп'ютерними іграми та інтернет-мережами, пивний алкоголізм) тощо. Така безпечність знижує здатність юної особистості ефективного протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Проблеми забезпечення безпеки дитини, в т. ч й дошкільного віку, у всіх сферах її життєдіяльності вивчали такі сучасні українські дослідники, як Т. Алексеєнко, Л. Гураш, О. Денисюк, Т.Журавель, О. Кононко, Л. Ковальчук, О. Петрунко та ін.

Відповідно до міжнародних стандартів, нині *безпеку дитини* потрібно тлумачити у найширшому розумінні, а саме: як захищеність від всіх форм фізичного і психологічного насильства, образ чи зловживань, від сексуальних домагань, тиску з боку однолітків, залякування, принижуючого власну гідність ставлення; як захищеність від експлуатації, наркотиків, залучення до найгірших форм дитячої праці, збройних конфліктів тощо.

Запорукою благополуччя та безпеки дитини, її успішної соціалізації, соціально-виховним розвивальним середовищем, в якому формується правосвідомість, система цінностей та норм поведінки зростаючої особистості, є здорова сім'я. Забезпечення права дитини на зростання в сприятливому сімейному оточенні – певна гарантія забезпечення інших прав і свобод підростаючої особистості.

Потрібно пам'ятати, що саме у власній сім'ї діти насамперед розраховують на підтримку, тут вони черпають упевненість у завтрашньому дні, вчать жити, проявляти безпечну поведінку. Звідси, гаслами державно-освітнього піклування мають стати: міцна родина – це щаслива дитина; підтримка сім'ї – неоціненний внесок у майбутнє дитини; час піднімати соціальний статус, престиж батьківська і материнства, популяризувати кращий досвід виховання дітей в сім'ї; у власних сім'ях насамперед потрібно навчитися захищати один одного.

Стан безпеки дитини у сім'ї обумовлюється низкою факторів. Зокрема, стан безпеки дорослого члена сім'ї залежатиме від поведінки, стану здоров'я інших членів сім'ї і, своєю чергою, впливатиме на безпеку дитини. З іншого боку – дитина лише тоді відчуватиме себе у безпеці, коли за нею доглядатиме безпечний дорослий, коли вона житиме в безпечних стабільних умовах.

Так, для дитини мають бути створені різні безпечні середовища: двір, будинок, квартира, де живе дитина; заклад дошкільної, загальної середньої чи позашкільної освіти, лікарня, спортивна секція; дорога до школи, закладу освіти; Інтернет, телебачення тощо.

Питання благополуччя і безпеки є ключовими у царині соціальної та соціально-педагогічної роботи [1]. Насамперед для фахівців потрібно чітко усвідомити, що таке небезпека дитини.

Небезпека дитини – загроза життю або здоров'ю дитини; реальна ймовірність завдання серйозної шкоди її життю і здоров'ю найближчим часом (години/дні) у разі відсутності оперативного

втручання фахівців соціальної сфери у справи сім'ї. При цьому, загроза життю і здоров'ю дитини – це обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток дитини у зв'язку з:

- відсутністю у дитини необхідного харчування, медичної допомоги, лікування, догляду;
- залишення дитини до 5 років або дитини у безпорадному стані (хворої, з обмеженням життєдіяльності) у приміщенні, громадському або іншому місці без нагляду осіб, які не досягли 14 років;
- залишення дитини до 10 років на вулиці у осінньо-зимовий період без сезонного одягу більше ніж на півгодини;
- залишення дитини під наглядом осіб, як перебувають у стані алкогольного сп'яніння або під дією психоактивних речовин, або які мають ознаки вираженого психічного розладу;
- обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо.

У практиці соціальної роботи небезпека для дитини виявляється під час оцінки рівня безпеки. Основними нормативно-правовими актами, які окреслюють відповідальність та порядок дій спеціалістів соціальної сфери у разі небезпеки для дитини, є постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866 «Про діяльність органів опіки та піклування щодо соціального захисту дітей», наказ від 19.08.2014 р. № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення».

Фахівцям соціальної сфери, а особливо соціальному працівнику/фахівцю із соціальної роботи, потрібно знати ознаки, що зумовлюють вразливість дитини, тобто неминучість жорстокого поводження, насильства і нездатність дитини захиститися. Такими ознаками є:

- вік дитини (чим молодша дитина, тим вразливіша вона щодо жорстокого поводження);
- особистісні характеристики дитини (деякі діти схильні до непередбачуваної, деструктивної поведінки, можуть багато плакати, бути надмірно вимогливими, не реагувати на піклування батьків);
- стан здоров'я дитини (недоношені діти, діти з хронічними захворюваннями, розумовими та емоційними розладами, інвалідністю тощо).

У разі виявлення небезпеки, загрози життю чи здоров'ю дитини соціальний працівник/фахівець із соціальної роботи повинен

негайно повідомляти про це поліцію, швидко допомогу, службу у справах дітей (ССД).

Про створення безпечних та сприятливих умов/середовищ для дитини зобов'язані дбати батьки, а соціальні працівники/фахівці із соціальної роботи, інші спеціалісти (соціальний педагог, психолог школи, в якій навчається дитина, вихователь дитячого садка, сімейний лікар, працівник ССД, який веде випадок цієї дитини) мають сприяти їм у цьому шляхом відповідного інформування, посередництва, представництва інтересів, а також навчання безпечної поведінки.

Загалом *безпечна поведінка особистості* передбачає наявність чотирьох основних компонентів: передбачення небезпеки (знання небезпек, що оточують людину, знання фізичних властивостей цих небезпек, вміння розпізнавати природу небезпеки тощо); запобігання впливу небезпеки; подолання небезпеки; створення режиму безпеки. Щоб уникнути впливу небезпеки, людина повинна розуміти природу виникнення і характер небезпечних ситуацій, вміти правильно оцінити ситуацію, раціонально розподілити власні сили.

У цілому людині безпечного типу поведінки характерні: розуміння свого місця у суспільстві, колективі, родині; почуття впевненості у власних силах, особиста гідність, вміння гармонійного спілкування, прагнення допомагати іншим, відсутність відчуття страху, страждань через дрібниці.

Враховуючи зазначене вище, особливо потрібно дбати про безпеку дітей, чий батьки не повною мірою виконують свої батьківські обов'язки. Така дитина має знати, хто може прийти їй на допомогу із рідних, родичів, сусідів, спеціалістів, вміти зателефонувати за потреби комусь із зазначених осіб.

Хорошим ресурсом для такої допомоги та підтримки слугують телефони довіри, де навчені висококваліфіковані спеціалісти анонімно, конфіденційно та безкоштовно вислухають, заспокоють, дадуть поради, переадресують, нададуть необхідні контакти. Зазначена форма допомоги в Україні перебуває на початковій стадії розвитку, проте з ініціативи громадських організацій, зокрема Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда» та за підтримки Міністерства соціальної політики України діє Всеукраїнська дитяча лінія «Телефон довіри» (8 800 500 45). Подібні телефони довіри, різної проблематики, функціонують у ряді міст, областей України. Усі фахівці соціальної сфери, які працюють з дітьми, мають знати про такі ресурси й інформувати про них отримувачів послуг, насамперед вразливих дітей та сімей з дітьми.

Основна детермінанта гарантування благополуччя дітей – продуктивна взаємодія між соціальними інституціями (органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, державними та неурядовими організаціями, закладами та установами), що розгортається на різних рівнях. Відтак, актуально сьогодні постає питання напрацювання спільних міжвідомчих механізмів і алгоритмів дій в інтересах дітей.

Прикладом партнерства з неурядовими організаціями щодо забезпечення благополуччя і безпеки дітей є спільне розроблення Інститутом проблем виховання НАПН України і Всеукраїнською благодійною організацією «Українських фонд «Благополуччя дітей»» Програми виховної роботи і комплексу методичних матеріалів «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція», програми відповідного факультативу і гуртка. Розробки спрямовані на організацію профілактичної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, зокрема на формування готовності протидії торгівлі людьми. Їх основні орієнтири: розвиток навичок безпечної і відповідальної поведінки, умінь адекватного прийняття рішень у різних життєвих ситуаціях. За програмою Українським фондом «Благополуччя дітей» навчено майже 700 вчителів, вихователів, соціальних педагогів, практичних психологів, інших фахівців. У жовтні 2016 р. матеріали Програми виховної роботи «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» оновлено відповідно до вимог часу та схвалено до використання у загальноосвітніх навчальних закладах Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти МОН України; у червні 2017 р. отримали схвалення комісії МОН України програми факультативу та гуртка «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» (протокол № 3 від 16.06.2017 р.).

Таким чином, процеси глобалізації, деформації цінностей, зміни стереотипів, послаблення виховної функції сім'ї і функції соціального контролю суспільства посилюють питання безпеки та благополуччя дитини. Надзвичайна чутливість до всіх змін, які відбуваються, а відповідно і вразливість дітей, ставлять перед соціумом нові завдання щодо захисту і підтримки підростаючого покоління. Тож зволікати із вирішенням таких завдань не можна, оскільки, з одного боку, благополуччя і безпека дитини є базисом гармонійного розвитку особистості, а з іншого боку, важливою умовою існування і розвитку суспільства, забезпечення безпеки і майбутнього держави.

References:

1. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : пос. у 2-х ч. ; Ч. 1. Сучасні орієнтири та ключові технології. / З.П.Кияниця, Ж.В.Петрочко. – К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. – 256 с.
2. Костюк Марина. Формування особистості безпечного типу поведінки // *Zrównowazony rozwój – Debiut naukowy 2011 / redakcja naukowa Teresa Jemczura, Henryk Kretek. – Racibórz, 2012. – С. 269-276.*
3. Петрочко Ж. В. Концепція школи, дружньої до дитини: основні положення і терміни / Ж.В.Петрочко // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / гол. ред. А.А.Сбруева. – Суми : Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. – № 2 (36). – 516 с. – С. 84-92.*
4. Кириленко О.М. Благополуччя людей як об'єкт соціологічних досліджень: феліцитарний підхід / О.М.Кириленко // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2016. – № 3 (30). – С. 18-33.*
5. *Счастье украинцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rb.com.ua/rus/projects/omnibus/9116/>. 11. Kekic L. The lottery of li*
6. Лэйард Р. Счастье: уроки новой науки / Ричард Лэйард ; пер. с англ. И. Кушнаревой. – М. : Изд-во Ин-та Гайдара, 2012. – 416 с.
7. Ковалевська І.Е. Особиста безпека військовослужбовців державної прикордонної служби України: сутність, структура та соціально-психологічні чинники її забезпечення / І. Е. Ковалевська // *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2011. – № 3. – С. 20-32.*
8. Денисюк О.М. Організація безпечного середовища для дітей дошкільного віку (в умовах сім'ї) / О. М. Денисюк // *Гуманітар. вісн. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія : зб. наук. пр.– Переяслав-Хмельницький, 2011. – С. 78-81.*
9. Левшунова К.В. Рухова активність як чинник психічного благополуччя дошкільника / К.В.Левшунова : Дис. канд. психол. наук : 19.00.07 – педаг. психол. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Київ – 2015. – 233 с.
10. Логвінова Є. В. Соціально-педагогічна діяльність з формування готовності школярів до безпечної життєдіяльності в умовах загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс] / Є. В. Логвінова // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 30. – С. 458-462. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_30_74*
11. Мягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства : навч. посіб. / О. П. Мягченко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.

Transliteration of References:

1. Kyianytsia, Z. P. & Petrochko, Zh. V. (2017). Sotsialna robota z vrazlyvymy smiamy ta ditmy: Part 1 [Social work with vulnerable families and children]. Kyiv: OBNOVA KOMPANI.
2. Koctiuk, Maryna (2012). Formuvannya osobystosti bezpechnoho typu povedinky [Formation of a person of a safe type of behavior] In T. Jemczura & H. Kretek (Eds.), Stalyi rosvytok – naukovyi debiut 2011 (pp. 269-276). Racibórz.
3. Petrochko, Zh. V. (2014). Kontsepsiia shkoly, družnoi do dytyny: osnovni polozhennia i terminy [Child-Friendly School Concept: Key Terms and Terms]. In A. A. Sbrueva (Ed.), Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii: No 2 (36) (pp. 84-92). Sumy: Sum DPU im. A. S. Makarenka.
4. Kyrylenko, O. M. (2016). Blahopoluchchia liudei yak obiekt sotsiolohichnykh doslidzhen: felitsytarnyi pidkhid [The well-being of people as an object of sociological research: a felicity approach]. In Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»: No 3 (30) (pp. 18-33).
5. Schaste ukraintsev [Happiness of Ukrainians]. Retrieved from <http://rb.com.ua/rus/projects/omnibus/9116/>.
6. Leiard, R. (2012). Schaste: uroki novoi nauki [Happiness: lessons of new science]. Moskow: Isdatelstvo Instituta Haydara.
7. Kovalevska, I. E. (2011). Osobysta bespeka viiskovosluzhbovtiv derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: sutnist, struktura ta sotsialno-psykhologichni chynnyky yii zabezpechennia [Personal security of servicemen of the State Border Guard Service of Ukraine: the essence, structure and socio-psychological factors of its provision]. In Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: No 3 (20-32).
8. Denysiuk, O. M. (2011). Orhanizatsiia bezpechnoho seredovyshcha dlia ditei doshkilnogo viku (v umovakh simi) [Organization of a safe environment for preschool children (in family situations)]. In Humanitarnii visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskii DPU im. Hryhoriia Skovorody». Pedahohika. Psykhohiia. Filosofii: (pp. 78-81).
9. Levshunova, K. V. (2015). Rukhova aktyvnist yak chynnyk psykhnichnogo blahopoluchchia doshkilnyka [Motor activity as a factor in the psychological well-being of preschoolers] (Dissertation Abstract, Kyiv).
10. Lohvinova, Ye. V. (2013). Sotsiialno-pedahohichna diialnist z formuvannya hotovnosti shkolariv do bezpechnoi zhyttiediialnosti v umovakh zahalnoosvitnogo navchalnogo zakladu [Socio-pedagogical activity on formation of readiness of pupils for safe life in conditions of a comprehensive educational institution]. In Pedahohika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh: Voi. 30 (pp. 458-462). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_30_74.
11. Miahchenko, O. P. (2010). Bezpeka zhyttiediialnosti liudyny ta suspilstva [Safety of life of a person and society]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury.

The Author

Petrochko Zhanna
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Kyiv Boris Grinchenko University,
<https://orcid.org/0000-0002-4413-1243>
Kyiv, Ukraine
E-mail: petrochko@ukr.net

Abstracts

ЖАННА ПЕТРОЧКО. Благополуччя та безпека дитини: сучасне тлумачення понять і їх функціональний контекст. Розкрито сутність поняття «благополуччя дитини» як стан задоволення потреб, забезпеченості прав і особистісної успішності особи до 18 років. Визначено складники благополуччя дитини (духовно-моральне, психічне, фізичне, соціальне). Розкрито показники цілісного благополуччя дитини (моральна і естетична вихованість; інтелектуальна мобільність; емоційно-вольова стійкість; фізичний і життєвий тонус; орієнтованість у світі професій; участь у житті суспільства й ухваленні рішень; комфортність; соціальна захищеність; безпечність життєдіяльності). Визначено поняття «безпека особистості», «безпечність життєдіяльності». Вичленено об'єктивний і суб'єктивний аспекти безпеки. Безпеку дитини обґрунтовано у контексті національної безпеки. Безпеку дитини розтлумачено у широкому розумінні, як захищеність від всіх форм фізичного і психологічного насильства, образ чи зловживань, від сексуальних домагань, тиску з боку однолітків, залякування, принижуючого власну гідність ставлення; як захищеність від експлуатації, наркотиків, залучення до найгірших форм дитячої праці, збройних конфліктів тощо. Схарактеризовано функціональну роль станів благополуччя і безпеки для гармонійного розвитку зростаючої особистості. Особливу увагу приділено питанню безпеки дитини у контексті соціальної та соціально-педагогічної роботи.

Ключові слова: благополуччя дитини, безпека особистості, безпека дитини, небезпека.

ЖАННА ПЕТРОЧКО. Благополучие и безопасность ребенка: современное толкование понятий и их функциональный контекст. Раскрыта сущность понятия «благополучие

ребенка» как состояние удовлетворенности потребностей, обеспеченности прав и личностной успешности лица до 18 лет. Определены составляющие благополучия ребенка (духовно-нравственное, психическое, физическое, социальное). Раскрыты показатели целостного благополучия ребенка (моральная и эстетическая воспитанность; интеллектуальная мобильность; эмоционально-волевая устойчивость; физическое и жизненный тонус, ориентированность в мире профессий, участие в жизни общества и принятии решений; комфортность, социальная защищенность; безопасность жизнедеятельности). Определено понятие «безопасность личности», «безопасность жизнедеятельности». Вычленено объективный и субъективный аспекты безопасности. Безопасность ребенка обосновано в контексте национальной безопасности. Безопасность ребенка разъяснена в широком смысле, как защищенность от всех форм физического и психологического насилия, оскорбления или злоупотребления, от сексуальных домогательств, давления со стороны сверстников, запугивания, унижающего собственное достоинство отношение; как защищенность от эксплуатации, наркотиков, привлечения к наихудшим формам детского труда, вооруженных конфликтов и тому подобное. Охарактеризовано функциональную роль состояний благополучия и безопасности для гармоничного развития растущей личности. Особое внимание уделено вопросу безопасности ребенка в контексте социальной и социально-педагогической работы.

Ключевые слова: благополучие ребенка, безопасность личности, безопасность ребенка, небезопасность.

ŻANNA PETROCZKO. Dobrostan i bezpieczeństwo dziecka: nowoczesna interpretacja pojęć i ich funkcjonalny kontekst. W artykule zdefiniowano pojęcia „dobrostan dziecka” jako stan zaspokojenia potrzeb, bezpieczeństwa praw i sukcesu osobowości poniżej 18 roku życia. Określono elementy dobrostanu dziecka (duchowo-moralne, psychiczne, fizyczne, społeczne). Opisano wskaźniki ogólnego dobrostanu dziecka (wychowanie moralne i estetyczne; mobilność intelektualna; stabilność emocjonalna i wolicjonalna; stan fizyczny i witalny; orientacja w świecie zawodów; udział w życiu społeczeństwa i podejmowaniu decyzji; komfort; zabezpieczenie społeczne; bezpieczeństwo życia). Zdefiniowano pojęcie „bezpieczeństwa osobowości”, „bezpieczeństwa życia”. Wyróżniono obiektywne i subiektywne aspekty bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo dziecka uzasadniono w kontekście bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo dziecka jest rozumiane w szerokim znaczeniu jako ochrona przed wszelkimi

formami przemocy fizycznej i psychicznej, obelgami lub nadużyciami, molestowaniem seksualnym, presją rówieśników, zastraszaniem, poniżającym traktowaniem; jako ochrona przed wyzyskiem, narkotykami, zaangażowaniem w najgorsze formy pracy dzieci, konfliktami zbrojnymi itp. Scharakteryzowano funkcjonalną rolę stanów dobrostanu i bezpieczeństwa dla harmonijnego rozwoju rozwijającej się osobowości. Szczególną uwagę zwrócono na kwestię bezpieczeństwa dzieci w kontekście pracy socjalnej i społeczno-pedagogicznej.

Słowa kluczowe: *dobrostan dziecka, bezpieczeństwo osobowości, bezpieczeństwo dziecka, niebezpieczeństwo.*